

۶. رازدان باید در حفظ راز بکوشد و آن را افشا نکند، مگر آن‌که:

- صاحب راز (فامیل و خویشاوند) رضایت داشته باشد؛

- مصلحت خانوادگی حکم کند (مانند نمونه بالا)؛

- به حکم قانون انجام شود؛

- ماهیت راز به‌گونه‌ای باشد که افشای آن برای برخی افراد ضروری باشد، مانند بیان

خصوصیات دختر یا پسر فامیل در بحث ازدواج در مقام مشاوره.

۳-۱. تحقیر خویشان ممنوع

ارزش ذاتی هر انسانی راه را برای تحقیر وی می‌بندد. اقتضای اصل احترام، ممنوعیت تحقیر دیگران است. این ممنوعیت در روابط نسبی و سببی دوچندان می‌شود. سکونت در منطقه بالای شهر، تفاوت سطح زندگی مادی و سطح سواد شما یا نقص عضو و دیگر مشکلات اقوام و خویشان نباید بهانه‌ای برای تحقیر آن‌ها شود. قرآن کریم در توصیه‌ای صریح، تمسخر و تحقیر دیگران را مصداق ظلم معرفی می‌کند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُوا قَوْمًا مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءً مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بئسَ الإسمُ الفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ»؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آن‌ها از این‌ها بهتر باشند، و نه زنانی زنان دیگر را، شاید آنان بهتر از اینان باشند. و یکدیگر را مورد طعن و عیب‌جویی قرار ندهید و با القاب زشت و ناپسند، یکدیگر را یاد نکنید. بسیار بد است که بر کسی پس از ایمان، نام کفرآمیز بگذارید و آن‌ها که توبه نکنند ظالم و ستمگرند.» به دو نکته ظریف هم توجه کنید:

۱. در نگرش قرآنی، حق تحقیر هیچ‌کس را نداریم، حتی اگر گناهکار باشد. ممکن است همان لحظه‌ای که تحقیرش کرده‌ایم، توبه کرده باشد.

۲. انزجار از رفتار بد آری، ولی تحقیر شخصیت فرد هرگز.

۴-۱. خطای اهل فامیل را نادیده بگیرید

تغافل سازوکاری رفتاری برای کاهش تنش در روابط خانوادگی است. فرض کنید شب

جمعه‌ای در منزل دایی خود، در دورهمی فAMILI، سخن از دایی کوچک می‌شود. اختلاف مالی مربوط به ارث میان دایی بزرگ و دایی کوچک موجب می‌شود تنش بین آن‌ها پیش آید و دایی کوچک از کوره دربرود و حرف‌های تندی بزند. در عین حال، همه می‌دانند که وی ماه سختی را پشت سر گذاشته و چندین مشکل پیاپی و باهم او را زیر منگنه گذاشته است. این شب می‌گذرد. طبق برنامه، مهمانی هفته آینده در خانه دایی کوچک شماست. نادیده گرفتن این خطا که قطعاً تحت تأثیر وضعیت نامناسب روحی وی هم بوده، ممکن است باعث گذشت شود و دوباره همه را دور هم جمع کند، و الا نقطه شروعی خواهد شد بر تیرگی روابط و دور شدن آدم‌ها از یکدیگر.

۱. چشم‌پوشی از خطا هنر انسان‌های بزرگ و دریادل است.
۲. کینه‌ها را کنار بگذارید و از خطای دیگران چشم‌پوشید تا خدا هم از خطاهای شما چشم‌پوشد.
۳. معصومین علیهم‌السلام به رغم دانستن خطای دیگران، با آن‌ها ارتباط داشتند و هرگز آبروی دیگران را نمی‌بردند.

۲. معاشرت با دوستان

ابان بن تغلب، از یاران امام صادق علیه‌السلام، می‌گوید: «با امام صادق علیه‌السلام مشغول طواف بودم که یکی از دوستانم مرا دید و خواست تا نزد او بروم، اما من اعتنایی نکردم. امام صادق علیه‌السلام متوجه این حالت من شد و فرمود: ای ابان، او تو را صدا می‌زند؟ عرض کردم: آری. فرمود: طواف را رها کن و نزد او برو. من هم این کار را کردم و...»^۱

ارتباط مؤثر با دیگران در قالب دوستی بر مبنای نیاز شکل می‌گیرد. از این رو، توجه به رفع نیاز دوست در این ارتباط مهم است. براساس این مؤلفه مهم، انتخاب دوست اهمیت زیادی دارد، به ویژه این که ممکن است تمایلات خودخواهانه دیگران انسان را در مسیرهای ارتباطی یک طرفه قرار دهد. پس معیارهای انتخاب رفیق و دوست اهمیت زیادی خواهد داشت. در روایتی از امام صادق علیه‌السلام می‌توان نکات ارزنده‌ای را در انتخاب دوست برداشت کرد. دوست و رفیقی را انتخاب کنید که این معیارها را داشته باشد:

۱. علامه مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۲۴۸.

- رفاقت او از دل برخیزد (ظاهر و باطنش یکی باشد)؛
- خیرخواهی برای تو را خیرخواهی برای خودش بداند و عیب تو را عیب خودش؛
- تغییرات معیشتی او را تغییر ندهد (پولدار شدن نقطه خوبی برای راستی آزمایی این مؤلفه است)؛
- اگر می‌تواند کاری برای تو انجام دهد، از آن دریغ نورزد.
- در سختی‌ها و مشکلات تو را رها نکند.^۱

۳. معاشرت با همسایگان

در جامعه سنتی حوزه‌های شهری و روستایی، حجم زیادی از ارتباطات انسان‌ها در مواجهه با همسایگان شکل می‌گرفت. در نگاه دینی نیز همسایه از اهمیت بسزایی برخوردار است، به گونه‌ای که در سیره اهل بیت، یکی از شاخص‌های اصلی در خرید خانه بررسی همسایگان است^۲ یا در تعبیری از پیامبر گرامی اسلام نقل شده است که «هرکس شب را با شکم سیر بخوابد، درحالی که همسایه مسلمانش گرسنه سر به بالش بگذارد، به من ایمان نیاورده است». همچنین فرموده است: «جبرئیل پیوسته مرا درباره همسایگان توصیه می‌کرد، به طوری که گمان بردم برای آن‌ها ارث مقرر خواهد کرد»^۳.

با رشد فناوری و تغییرات در سبک زندگی انسان، مفهومی مدرن از شهرنشینی شکل گرفت. شهرنشینی فرایندی است که طی آن، تغییراتی در سازمان اجتماعی - سکونتگاهی انسانی به وجود می‌آید که حاصل افزایش تمرکز و تراکم جمعیت است. از نظر سازمانی، شهرنشینی دگرگونی‌هایی در ساخت اجتماعی - اقتصادی و نظام آموزشی و هنجاری ایجاد می‌کند.^۴ تغییر محیط زندگی و رشد بی‌وقفه زندگی شهری قطعاً لوازم و بایدهایی را به دنبال خواهد داشت. از سوی دیگر، محیط زندگی انسان در شهرهای مدرن و به ویژه در شرایط آپارتمان نشینی دگرگون می‌شود و تغییراتی را نیز به دنبال دارد. برخی از این تغییرات عبارت‌اند از:

۱. از دست رفتن هویت محله‌ای و اشتراکات و خاطرات زیست در محله بین افراد؛

۱. محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۱۰.

۲. فضل بن حسن طبرسی، مکارم الأخلاق، ج ۱، ص ۲۲۴، ح ۸۳۴.

۳. علامه مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۵۱.

۴. ناصر مشهدی زاده، تحلیلی از ویژگی‌های برنامه ریزی شهری در ایران، ص ۲۲.